

УДК 338.246

О. Я. Кравчук, к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Еволюція світової фінансової системи та можливі наслідки для України

У статті досліджується еволюція світової фінансової системи, теоретичні та практичні аспекти глобалізації світового фінансового ринку, передумови, ймовірність та масштаби другої хвилі світової фінансової кризи та можливі наслідки для України, причини загострення проблем у фінансовій сфері Європейського Союзу, роль Міжнародного валютного фонду у вирішенні проблем розвитку світової фінансової архітектури.

Ключові слова: еволюція світової фінансової системи, світова фінансова криза, девальвація, глобалізація, транснаціоналізація.

О. Я. Кравчук

Эволюция мировой финансовой системы и возможные последствия для Украины

В статье исследуется эволюция мировой финансовой системы, теоретические и практические аспекты глобализации мирового рынка, предпосылки, вероятность и масштабы второй волны мирового финансового кризиса и возможные последствия для Украины, причины обострения проблем в финансовой сфере Европейского Союза, роль Международного валютного фонда в решении проблем развития мировой финансовой архитектуры.

Ключевые слова: эволюция мировой финансовой системы, мировой финансовый кризис, девальвация, глобализация, транснационализация.

O. Kravchuk

Evolution of the global financial system and the possible consequences for Ukraine

The article examines the evolution of the global financial system, the theoretical and practical aspects of the globalization of the world market, the premise probability and magnitude of the second wave of the global financial crisis and the possible consequences for Ukraine, causes a deepening of the financial sector in the European Union, the role of the IMF in solving problems of the global financial architecture.

Key words: evolution of the global financial system, the global financial crisis, devaluation, globalization, transnationalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Посилення процесів глобалізації та транснаціоналізації світової економіки і міжнародних фінансових ринків обумовлюють високий рівень взаємозалежності світових фінансових центрів та їх вплив на фінансові системи національних держав.

Виникнення та поширення кризових процесів на світових фінансових ринках створюють реальні загрози національним фінансовим системам, що вимагає розробки адекватних та ефективних механізмів протидії та захисту вітчизняного фінансового ринку.

Із прогнозами провісника світової кризи, професора Нью-Йоркського університету Нуріеля Рубіні, в найближчі роки провідні економіки світу можуть постраждати від другої хвилі кризи, спровокованої бюджетними проблемами в Греції та інших країнах еврозони [1].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження теоретичних та практичних аспектів глобалізації світового фінансового ринку знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних науковців: В. Новицького, І. Лук'яненка, А. Філіпенка, О. Білоруса, С. Соколенка та інших.

Однак на сьогоднішній день не виділено чітких загроз, які створює світова фінансова криза для вітчизняної фінансової системи. Окрім того не запропоновано реальних механізмів нівелювання негативних наслідків світової фінансової кризи на національну економіку та її фінансовий сектор зокрема.

Цілі статті. З огляду на це, постає завдання дослідження еволюції світової фінансової системи, причин та масштабів другої хвилі світової фінансової кризи.

Тобто, цілями дослідження є виявлення можливих наслідків кризових процесів на міжнародних фінансових ринках та потенційних загроз, які вони несуть для вітчизняної фінансової системи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодні

світу загрожує друга хвиля кризи. Якщо перша хвиля була результатом іпотечної кризи та банкрутства банків США, то другу фахівці пов'язують із банкрутством цілих держав у Європі. Насамперед це стосується Греції, а також Ірландії, Італії, Іспанії та Португалії.

Причини загострення проблем починалися з Греції, яка, користуючись приєднанням до Єврозони, позичала надто багато. До речі, ситуація у Греції у дечому схожа на ситуацію в Україні: держава брала на себе великі зобов'язання, хоча були відсутні кошти на їх виконання. Власне, це призвело до надмірних запозичень Греції під час кризи.

Крім того, на початку цього року в інвесторів виникли сумніви у здатності Греції розплатитися зі своїми боргами. Почалися перетурбації на фінансових ринках. Збільшилися процентні ставки по державному боргу Греції і т.д.

З часом проблеми, аналогічні до грецьких, почали поширюватися іншими країнами Єврозони, які теж мали великі бюджетні дефіцити та великі боргові тягарі. Це стосується Іспанії, Португалії та Італії.

Тож в результаті Єврозона була змушена заявити про те, що вона врятує Грецію через спільний з МВФ пакет кредитів. Тут, знов-таки, можна провести паралель з Україною. Пакет цих кредитів був на суму 100 мільярдів євро, що повинно було забезпечити всі потреби Греції. Тож за рахунок боргових коштів до 2012 року питання Греції має бути закрито.

В той же час відкритою залишалася проблема інших європейських країн щодо яких виникли сумніви – чи зможуть вони профінансувати свої дефіцити, виплатити відсотки та погасити свій борг. В результаті був створений великий фонд Єврозони на суму до трильйона доларів, знову ж таки спільно з МВФ: 60 мільярдів євро було виділено з бюджету ЄС, декілька сотень мільярдів євро – в формі кредитів від країн - членів ЄС, а також кошти МВФ. Тобто, все разом становило суму до трильйона доларів, яка мала забезпечити вирішення проблем більш слабких членів. Це дещо заспокоїло учасників ринку, але сумніви залишалися.

Після цього почався новий етап фінансового витка. Фондові ринки обвалилися як в Європі, так і в інших країнах світу.

Всезростання фондових ринків, яке було до того, повністю компенсувалося їх падінням у травні. Євро почав слабшати тож для країн Європи пріоритетом стала боротьба з бюджетними дефіцитами. Натомість інші пріоритети, такі як підтримка економічного зростання, відступили на другий план, що, негативно вплинуло на перспективи економічного зростання членів ЄС. Оскільки у світі всі процеси тісно взаємопов'язані, то європейські негаразди впливають на решту країн світу [2].

Більшість офіційних прогнозів майбутнього світової економіки зараз вказують на неминуче різке уповільнення росту. Так, за оцінками аналітиків Morgan Stanley, зростання загальносвітового ВВП у найближчі п'ять років може сповільнитися до 3,2–3,5%. За оцінками банку, до уповільнення світової економіки ведуть зміна моделей поведінки споживачів, а також заходи, що вживаються європейськими країнами для скорочення держборгу і дефіциту держбюджетів. Крім того, негативно позначаються зниження банківського кредитування, високий рівень безробіття в Європі і США, прагнення влади КНР «охолодити» економіку країни при переорієнтації багатьох виробництв з експорту у першу чергу з США на внутрішньокитайський ринок [3].

Екс-голова ФРС Алан Грінспен виступив з не дуже обнадійливим прогнозом, що рецесія в США може спровокувати другу хвилю світової кризи. Говорячи про ймовірність повторної рецесії, Грінспен відзначив: «Вона можлива, якщо ціни на житло будуть падати». Падіння цін на житло в США, якщо воно відновиться, знову призведе до скорочення будівництва і відповідно імпорту в країну товарів, пов'язаних з цим найбільшим сектором.

Це, у свою чергу, буде грати на зниження цін на нафту, електроенергію, метали, цемент. І врешті-решт торкнеться практично всіх галузей світової економіки.

Єдина велика економіка, де в період кризи зберігалось зростання, – китайська. «Якщо ми істотно помилимося в оцінці зростання в Китаї, то у всьому світі почнуться великі проблеми, особливо для тих країн, які живуть в умовах жорсткої бюджетної економії», – визнав за необхідне попередити Джим О'Ніл, головний

економіст банку Goldman Sachs.

Відомо, що ще нещодавно китайська влада скористалася рекомендаціями Алана Грінспена – нарощувати інвестиції в будівництво. Завдяки цьому КНР залишалася стабільним покупцем різних сировинних товарів у всьому світі, включаючи українські, підтримуючи на них ціни й попит. Однак деякі аналітики відзначають, що інвестиції в нерухомість вже призвели КНР до виникнення типової будівельної «бульбашки».

Вартість всієї нерухомості Китаю в сумі 3 трлн. дол. США зараз перевищує його ВВП, тоді як у США до кризи ця сума становила всього 2 трлн. дол. США. Очевидно, якщо американський ринок нерухомості – «бульбашка», якій судилося лопнути, то друга за розміром економіка світу також цілком може спровокувати нову хвилю потрясінь – не меншу за першу.

На відміну від Китаю, у якого все ж продовжується бурхливе зростання, як вже зазначалось, великі проблеми присутні у Старому Світі. У Європі під загрозою банкрутства опинились цілі держави. Як тільки Греції був виділений транш ЄС і МВФ на небачену досі суму – 110 млрд. євро (сукупний зовнішній борг країни відтепер – 300 млрд. євро), аналогічні проблеми виявилися у Португалії, «дірки» з дефіцитом і зовнішніми боргами розкрилися у Італії та Ірландії. Ще гірша ситуація в Іспанії та Угорщині.

До речі, програму з порятунку економіки Греції нині назвали в Європі «порятунком німецьких банків» – як і в багатьох країнах Центральної Європи, власне німецькі інвестори давно контролювали грецькі кредитні установи. Очевидно, тому уряд ФРН хоч і з такими труднощами, але все ж пішов на колосальні витрати. Німеччині, найбільшій економіці ЄС, зовсім ні до чого колапс власної банківської системи, нехай і на ґрунті кризи за межами батьківщини.

Втім, сама проблема куди серйозніша. Якщо лихоманить валюту і банки, автоматично зменшується купівельний потенціал внутрішніх ринків. Євросоюз, можливо, вже не буде зберігати колишній рівень споживання, в т. ч. і української сировини – європейці вже змушені нашвидкуруч урізати витрати. Так, адже проблеми нашого експорту в ЄС – це автоматично і проблеми для всього українського бюджету, наприклад, своєчасного повернення

ПДВ, не кажучи вже про ризики нового тиску на курс гривні, тобто по суті на кожного споживача в Україні.

Серед тих, хто передбачає розбіжності в Європі і навіть швидкий крах ідеї єдиного ринку ЄС, – знаменитий Джордж Сорос. На його думку, Європа зараз стоїть на порозі початку довгого періоду дефляції, що спровокує новий спад у всій євросоні. Причиною всьому, вважає Сорос, – помилкова політика фінансової влади Німеччини, яка значно стримує витрати не стимулюючи зростання. «Політика Німеччини небезпечна для Європи. Вона може зруйнувати весь європейський проект, – говорить американський фінансист. – У даний момент німці прирікають своїх сусідів на дефляцію. Є загроза тривалого періоду стагнації, а це може призвести навіть до зростання націоналізму, соціального невдоволення і вибуху ксенофобії в Європі. Дезінтеграція вже має місце – розбіжності у думках між урядами Німеччини та Франції щодо економічної політики куди сильніші, ніж 10 років тому».

Що ж стосується поширення кризи на всю світову економіку, то цього, на думку Сороса, варто чекати або в другій половині 2014-го, або в 2015 р. «Віра в те, що фінансовій системі вдалося уникнути колапсу і що ми потихеньку повертаємося до попереднього стану, свідчить про серйозне нерозуміння ситуації, що склалася», – вважає американський фінансист.

Щодо того, як нинішня криза може вплинути на Україну існують два аспекти. Перший із них – економічний: через споріднення та тісний зв'язок економік країн Євросоні складна ситуація негативно впливає на український експортний потенціал. Плюс падіння євро означає, що наші продукти стали менш конкурентоспроможними, ніж вони були раніше. Однак, якщо наші проблеми обмежаться тільки цим, то негативний вплив на

українську економіку буде незначним.

Основним експортним продуктом України є продукція металургії, і у нас буде можливість переорієнтуватися на інші ринки, оскільки Європа стає менш перспективним партнером, ніж була раніше. Експорт інших товарів також може зменшитися або взагалі припинитися, тому потрібно диверсифікувати ринки збуту. Але альтернативних ринків в Україні доволі небагато – ми можемо переорієнтовуватися на Азію, Африку та ринки Латинської Америки. На сьогоднішній день основним нашим сподіванням є Азія та Близький Схід.

Другий аспект, фінансовий, є більш тривожним. Якщо з'являться проблеми у тих банків, які є материнськими для українських, то це негативно вплине на економіку України. Оскільки значно зменшаться перспективи економічного зростання, якого ми очікували цього і наступного року, і яке базувалося на відновленні притоку капіталу до України з-за кордону.

Крім того, дуже великими залишаються наші зовнішні борги. А для того, щоб їх погасити, їх треба рефінансувати. Для цього нам потрібен доступ до світових ринків капіталу. Плюс на початку року українські позичальники почали виходити на зовнішній ринок та залучати кредити, що також дозволяло підтримувати українську економіку. Якщо ж проблеми на світових фінансових ринках поглиблюються, то це означає негативні перспективи для залучення коштів українськими позичальниками.

Відсутність же кредиту МВФ ускладнить українські бюджетні проблеми. Нова влада взяла на себе істотні соціальні зобов'язання, виконання яких без коштів МВФ буде доволі складним. Проте, незважаючи на всі складнощі, шанси на успішне продовження співпраці України з МВФ залишаються.

Висновки. Таким чином, звичайно, спостерігатиметься негативний вплив складної економічної ситуації в світі на зростання української економіки, але їй все ж таки вдасться

зростати, тому що у нас не друга хвиля кризи, а певні перебої у виході з першої. І поки що масштаби нинішньої кризи набагато менші, ніж масштаби попередньої.

1. Бойцун Н.Є. Міжнародні фінанси: Навчальний посібник / Н.Є.Бойцун, Н.В.Стукало. – 2-ге видання. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 336 с.
2. James C. Baker International Finance: Management, Markets and Institutions the USA: Prentice-Hall International Inc., 1998. – P.40.
3. Economist, Brown Brothers Harriman, Mark Chandler. – 2007.